

Zbog svega toga smatramo da se pri izradbi koncepcije bazičnog obrazovanja nastavi povijesti mora osigurati mjesto koje opći ciljevi našeg društveno-političkog razvoja zahtijevaju. Uvjereni smo da bi povijest trebala biti kontinuirano zastupljena od petog do desetog razreda, što je zapravo sadašnje stanje, ali uz ukupno premali fond sati. Daljnje smanjenje prostora za nastavu povijesti dovelo bi uopće u pitanje njezin smisao i doprinos marksističkom obrazovanju i odgoju.

Savez povijesnih društava Hrvatske spreman je da se uključi u rasprave i pripreme planova i programa bazičnog obrazovanja te očekuje da ovo stručno društvo, u kojem djeluje znatan broj komunista, kao i odgovarajuće radne jedinice visokoškolske nastave, neće biti mimođene, kao što se dosada često događalo.

Savez povijesnih društava Hrvatske

IZVJEŠTAJ REDAKCIJE »HISTORIJSKOG ZBORNIKA«

Uskoro se navršava pet godina otkako je »Historijski zbornik« g. 1972. proslavio četvrt stoljeća svog izlaženja. Od tada su objavljena dvogodišta: XXV i XXVI g. 1973, te XXVII i XXVIII g. 1976. a XXIX i XXX nalazi se pred završnom fazom štampanja. Pripreme za godište XXXI, koje izlazi s oznakom iduće godine 1978, toliko su napredovale da se rukopisi mogu još potkraj ove kalendarske godine odnijeti u tiskaru. Taj bi 31. svezak mogao uz to značiti pokušaj da se nakon deset godina opet prijeđe na svakogodišnje redovito izlaženje i da se, po mogućnosti, izvrše pripreme za izdavanje dvaju svezaka tijekom godine. S obzirom na to da zadnja dva dvogodišta imaju zajedno opseg od 1228 strana, to bi svaki polugodišnji svezak mogao ubuduće imati 10 tiskarskih araka, odnosno 160 strana teksta.

Taj se, u današnjim prilikama još uvijek nedohvatni, cilj može postići uz dva osnovna preduvjeta: da nasljednik Savjeta za naučni rad, zaslugom kojega se »Historijski zbornik«, unatoč različitim nedaćama, poglavito održao na životu, omogućivši svojom dotacijom njegovo dalje izdavanje i da nastavnicima povijesti, pogotovo članovi naših povijesnih društava koji »Historijski zbornik« primaju uz izuzetno nisku cijenu uračunatu u članarinu, pokažu v.še interesa za to svoje stručno glasilu. Samo na taj način mogli bi se i suradnici dostojno nagrađivati za svoj rad. Honorar od 800 dinara po autorskom arku za znanstvene rasprave, koliko je »Historijski zbornik« mogao tek prošle godine isplatiti svojim suradnicima, ne može biti dovoljnim poticajem za takav rad.

Budući da novi svezak »Historijskog zbornika«, koji uskoro izlazi, ima izuzetnu namjenu i značaj, pa i posebnu redakciju, ovaj se izvještaj ograničava na dva prethodna sveska koja su objavljena nakon posljednje glavne skupštine Povijesnog društva u lipnju 1973. U njima su, osim rasprava, zastupane uobičajene rubrike: Građa, Diskusija, Znanstvene ustanove i skupovi, Ocjene i prikazi, Časopisi, Bilješke, Iz PDH i In memoriam, tj. nekrolozi. Kao i prije, redakcija je i sada osobitu pažnju obratila onim rubrikama u kojima se ocjenjuju, prikazuju ili bilježe noviji prilozi historiografiji — prvenstveno, dakako, hrvatskoj. U oba spomenuta sveska otpada na taj dio gotovo puna četvrtina njihova opsega, u svemu 268 strana. Unatoč tolikom prostoru, ispunjenom gustim petitim slogom, ne može se reći da taj kritičko-bibliografski dio potpuno ispunjava svoju zadaću. Ocjene se, iz više razloga, često opravdanih, ne vole uopće da pišu, pa se na činjenici da i djela koja ne bi smjela biti prevedena ostaju ipak, u neku ruku, prešućena. Stanovitu naknadu za taj nedostatak daju prilozi u rubrici Diskusija, ali i nju bi trebalo jače razviti, ne prepuštajući je slučajnostima suradnje.

Jedno je od bitnih obilježja »Historijskog zbornika« oduvijek bilo da je tematikom svojih priloga nastojao obuhvatiti povijest hrvatskog naroda u cjelini, u svi-

ma njezinim razdobljima. Iako je u tome, donekle, uspijevao, ipak nisu sva razdoblja u njemu podjednako zastupana. Suvremena povijest — ako tako možemo nazvati bližu prošlost od Oktobarske revolucije i kraja Prvoga svjetskog rata — rijetko se pojavljuje na njegovim stranicama, ali taj manjak obilato nadoknađuje Časopis za suvremenu povijest.

Značajna je pojava u razvoju hrvatske historiografije uopće da joj težište u poslijeratno doba leži u istraživanju onih razdoblja u kojima se hrvatski narod konstituirao kao moderna nacija, dakle u XIX i na početku XX stoljeća. Iako razdoblje od sredine prošlog stoljeća ulazi također u vremenski okvir koji je sebi postavio Časopis za suvremenu povijest, ono zauzima istaknuto mjesto i u prilogu »Historijskog zbornika«, uključujući i oba njegova zadnja sveska. Od starijih razdoblja, koja po broju objavljenih priloga znatno zaostaju za ovim novijim dobom, upadljiva je nedovoljna pažnja na koju nailazi povijest hrvatskog naroda u XVIII stoljeću, a i ta je crta značajna za današnju hrvatsku historiografiju u cjelini.

U razmatranju zadnjih dvaju svezaka ne može se, po svojoj važnosti, mimoći jedan doista izuzetan slučaj da je kao zasebni prilog objavljen i jedan tekst na engleskom jeziku. Riječ je o ocjeni »Istorije Jugoslavije«, izdane u Beogradu na kraju g. 1972, u kojoj je povijest hrvatskog naroda prikazana s dosta nedostataka, pogotovu u XIX stoljeću gdje je ona u nekim osnovnim tezama čak teško izobličena. Redakcija je smatrala potrebnim da tu ocjenu, s obzirom na engleski prijevod knjige (1975), učini na ovaj način pristupačnom i stranoj znanstvenoj javnosti, prvenstveno angloameričkoj. Kao što je poznato, ta je ocjena, pored onih koje su izašle u Časopisu za suvremenu povijest, dovela do polemike s M. Ekmečićem, autorom dijela o XIX stoljeću, u kojoj su M. Gross, V. Ciliga i P. Strčić dostojno reagirali na njegov, u jednoj znanstvenoj diskusiji, nedopušten i sramotan način. Ekmečićeva polemika ne zaostaje po svom tonu i tendenciji nimalo za perfidnim napadajem Zv. Kulundžića na hrvatsku poslijeratnu historiografiju. Taj je utoliko značajniji što je ova polemika objavljena u Jugoslovenskom istorijskom časopisu, organu Saveza jugoslavenskih povijesnih društava, među njima i hrvatskoga, iako se kritike koje su joj bile povodom nisu pojavile u tom časopisu, pa, prema tome, nisu mogle biti većini njegovih čitalaca uopće poznate.

»Historijski zbornik« je i na pragu svoga četvrtog desetljeća zadržao stalan broj od tridesetak suradnika. Otpao je, doduše, poneki koji je upravo na njegovim stranicama ulazio u historiografiju, ali je utješljiva pojava da se u njemu ne prestaju javljati i nova imena. U zadnja dva sveska ima od 54 suradnika gotovo dvadesetak novih. Većina suradnika potječe, doduše, iz različitih ustanova u Zagrebu, ali 16 od njih žive izvan Zagreba, a neki i u inozemstvu. Valja požaliti što suradnja historičara iz drugih naših republika nije življa i što prikazi historiografskog rada u njima, napose njihovih časopisa, nisu češći. Razlozi su tome različiti, a pitanje visine autorskih honorara ne nalazi se među njima na posljednjem mjestu.

»Historijski zbornik« tiska se već odavno u tisuću primjeraka. Poneke zlobne primjedbe o tako niskoj nakladi ne uzimaju pri tom u obzir da ni drugi historijski časopisi u nas ne prelaze u pravilu taj, objektivnim razlozima uvjetovani, maksimum. Najzad, svi oni — osim ljubljanskog Zgodovinskog časopisa, a donekle i Časopisa za suvremenu povijest — bore se s teškoćama koje stoje na putu njihovu redovitijem izlaženju. One se ne ograničavaju na često osjetljiva pitanja dotacije, nego proizlaze također iz različite kvalitete suradničkih priloga.

Ako sada, ulazeći u četvrto desetljeće »Historijskog zbornika« pokušamo ocijeniti koliko je on uspio da slijedi ciljeve koje je u programskom uvodniku svoga prvog godišta 1948. pred sebe postavio, onda možemo zaključiti da je on svoju zadaću u hrvatskoj historiografiji i kulturi znatnim dijelom doista ispunio. Ta uvodna riječ pokazuje, doduše, neka izrazita obilježja svoga vremena, plaćajući tako neizbježiv tribut, danas već suvišan, atmosferi u kojoj se pojavila. Međutim, svo-

jim je kritičkim stavovima dobro zacrtala put kojim bi hrvatska historiografija trebala u svom daljem razvoju ići. Iako je nešto preuzetno navijestila »dubok prelom« u tom razvoju, ipak — kako u svom bitnom dijelu konstatira — »ne odbacuje nipošto pozitivne tekovine prošlosti«. »Trudom vrijednih radnika« — nastavlja ona — »naslijedili smo obilnu izvornu građu i mnoštvo različitih podataka. Ovu baštinu treba kritički provjeriti i obogatiti novim prinosima, osobito s područja ekonomske i društvene historije. Baš na tome, dosad toliko zanemarenom području, potreban je što opsežniji monografski rad. Ali se on ne može smatrati sam sebi svrhom. Kao i u historijskom istraživanju uopće, treba i u njemu primijeniti onu stvaralačku metodu koja svjesno utire put uopćavanju i koja svaku, pa i najmanju monografiju izdiže iznad pukoga pozitivističkog utvrđivanja činjenica, daje joj pravi naučni smisao i značenje u upoznavanju historijske zakonitosti. Ovo stvaralačko uopćavanje konkretnih historijskih podataka ne smije biti zamijenjeno primjenom bilo kojih šablona i shema [...] Površno i mehaničko usvajanje nekih osnovnih postavaka historijskog materijalizma može dovesti samo do vulgarnih generalizacija koje ne rješavaju i ne objašnjavaju ništa. U okviru općih zakonitosti društvenog i historijskog razvoja potražiti konkretne i specifične oblike u kojima su te zakonitosti u datom razdoblju djelovale na izvjesnom našem geografskom području — to treba da bude cilj žive i stvaralačke primjene materijalističke dijalektike u našoj nauci.«

Ne odustajući od toga da ove retke, stavljene na papir prije tri desetljeća, i dalje smatra svojom osnovnom smjernicom, »Historijski zbornik« ima zacijelo pravo da sa zadovoljstvom gleda na svojih desetak tisuća stranica kojima je do sada produbio i obogatio istraživanje povijesti hrvatskog naroda.

Jaroslav Šidak

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXXI—XXXII

1978—1979

Redakcijski odbor:

IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE
ZAGREB